

Ota Pavel Śmierć pięknych saren (Smrt krásných srnců)

premiera: 24 października, gala stulecia: 25 października 2019, Scena na Sarego 7

Tłumaczenie: Andrzej Czycior-Piotrowski

Adaptacja: Paweł Szumiec

Reżyseria/ ruch sceniczny: Jan Szurmiej

Scenografia: Wojciech Jankowiak

Kostiumy: Marta Hubka

Aranżacja/ opracowanie muzyczne: Teresa Wrońska

Kierownictwo muzyczne: Artur Sędzielarz

Reżyseria świateł: Marek Oleniacz

As. reż./inspicjent / sufler: Monika Handzlik

Występują: OTA/ FRANCISZEK KORALIK/ KAROL PROSZEK Przemysław Branny; OTA Maurycy Popiel; TATUSZ Krzysztof Bochenek; MAMUSIA Katarzyna Litwin; FRANCISZEK KORALIK/ KAROL PROSZEK/ BIEGACZ DRUGI Jakub Bohosiewicz; IRMA KORALIK/ SARNA Kamila Klimczak; VENEGREEN/ DOKTOR JAKUBCZYK/ KAROL KOWARZYK/ PAN SZCZODRY/ SĘDZIA NA WYSTAWIE KRÓLIKÓW/ BIEGACZ PIERWSZY Michał Kościuk; VRATISLAV NECHLEBA/ ESESMAN DRUGI Aleksandra Godlewska; HOSTESSA/ SŁUŻĄCA DOKTORA JAKUBCZYKA/ ESESMAN PIERWSZY Lidia Olszak; HOSTESS – TŁUMACZ JĘZYKA MIGOWEGO/ LOKAJ DOKTORA JAKUBCZYKA/ MODEL/ BIEGACZ TRZECI Robert Ratuszny (gościnnie); PIEŁĘGNIARZE Anna Branny, Alina Kamińska; ORDYNATOR SZPITALA/ KLARNECISTA Artur Sędzielarz

Dokładnie na dzień przed setnymi urodzinami Teatr Bagatela przygotował premierę „Śmierci pięknych saren” Oty Pavla w reżyserii Jana Szurmieja.

24 października 2019 na kameralnej scenie Bagateli, Scenie na Sarego 7, widzowie zobaczą wieloobsadowe przedstawienie, które przeniesie ich do przedwojennych, wojennych i komunistycznych Czech.

Zbiór ściśle autobiograficznych opowiadań Oty Pavla *Śmierć pięknych saren* na scenę zaadaptował Paweł Szumiec, a reżyser Jan Szurmiej tę adaptację poszerzył o songi Jaromira Nohavicy.

Doceniając urodę tekstu Pavla, Jan Szurmiej tak mówi o walorach utworów, które stały się podstawą do pracy nad spektaklem: *Świat przedstawiony w Śmierci pięknych saren jest obrazem człowieka, ludzkości, marzeń. Serdeczność utworu podszyta tym, co my, Polacy, nazywamy „czeskim humorem” (który tak nam się szalenie podoba), jest największym walorem tego tekstu. Ota Pavel jest wyśmienitym kontynuatorem rodzimej tradycji literackiej, którą znamy dzięki Haškowi, Hrabalowi czy Havlowi. Serdeczne opowieści głównego narratora są przefiltrowane przez wyobraźnię dziecka, patrzącego naiwnie na otaczającą go przeszłą rzeczywistość. Snując historię, Ota przesadza rysując wręcz ckliwy i idealistyczny obraz swojej szczęśliwej rodziny.*

Zwyczajowy podział na scenę i widownię zostanie w tym przedstawieniu złamany. Za sprawą dekoracji zmarłego w trakcie prac nad spektaklem Wojciecha Jankowiaka cała przestrzeń Sali Czarnej Sceny na Sarego 7 stanie się miejscem akcji, a widzowie znajdą się o wiele bliżej aktorów. Kostiumy Marty Hubki i światła Marka Oleniacza dopełnią obrazu świata przedstawionego, pomagając publiczności

w zaangażowaniu się w zabawną i wzruszającą historię rodzinną Pavla. Za ilustrację muzyczną odpowiadają kompozytorka i aranżerka Teresa Wrońska oraz biorący także udział w przedstawieniu kierownik muzyczny Artur Sędzielarz. Narratorem Śmierci pięknych saren jest sam autor, Ota Pavel, grany naprzemiennie przez Przemysława Brannego i Maurycygo Popiela. W rolach jego rodziców widzowie zobaczą Katarzynę Litwin i Krzysztofa Bochenka. Towarzyszyć im będzie zespół kreujący wiele postaci, przypisanych aktorom w sposób nieoczywisty: Anna Branny, Aleksandra Godlewska, Alina Kamińska, Kamila Klimczak, Lidia Olszak, Jakub Bohosiewicz, Michał Kościuk i Robert Ratuszny (gościnnie).

Ota Pavel przyszedł na świat jako Otto Popper 2 lipca 1930 w Pradze. Był najmłodszym dzieckiem Hermíny z domu Netrefovej (służącej dziadków) i Leona Popperów, miał braci Hugona i Jiříego. Awanturnicze i barwne doświadczenia z życia kawalerskiego (m.in. sutenerstwo w Hamburgu, raczkująca kinematografia w Hanowerze, praca w cyrku i służba w Legii Cudzoziemskiej) dopomogły ojcu w karierze sprzedawcy odkurzaczy i lodówek firmy Electrolux. Przed wojną rodzina spędzała wakacje nad Berounką i pod Branovem. Ani matka-katoliczka, ani ojciec-żyd nie byli religijni; po zajęciu kraju przez Niemcy, w 1939 wszyscy Popperowie przyjęli chrzest w Kościele czechosłowackim; mimo to wg rasistowskich przepisów starsi bracia zostali sklasyfikowani jako „żydowscy mieszańcy pierwszego stopnia”, a Ota „drugiego”. Jesienią przeprowadzili się do rodzinnego domu Leona w Busztegradzie (Buštěhrad). W czasie okupacji spośród krewnych pisarza przez obóz w Terezynie przeszli babka Malwina (prawdopodobnie zginęła w Izbicy), bracia i ojciec; dziadek Ferdynand zmarł w szpitalu tuż przed deportacją. Ota uniknął wywózki.

Po skończeniu szkoły podstawowej w 1944 Pavel został uczniem-górnikiem w kopalni w Kladnie, grał też amatorsko w piłkę nożną i hokeja. Po wojnie rodzina wróciła do Pragi, gdzie ocalali z obozów koncentracyjnych ojciec i bracia wstąpili do Komunistycznej Partii Czechosłowacji. Dwa lata później dołączył do nich pisarz, wówczas już uczeń zawodowej szkoły handlowej, kapitan hokejowej drużyny juniorów Sparty i instruktor jej młodzików. W 1949 praktyką w redakcji informacyjnej rozpoczął pracę w czeskim radiu, by ostatecznie zostać dziennikarzem sportowym. Na początku lat 50. przeżył wywołane zasadniczą służbą wojskową załamanie nerwowe i pierwszy raz był leczony psychiatrycznie. Wystąpił z Kościoła i choć nie wybrał kariery zawodowego żołnierza, to pierwsze jego próby literackie ukazały się w prasie wojskowej. Doświadczenia z pracy dziennikarza sportowego wykorzystywał w kolejnych próbach prozatorskich, które zyskały uznanie czytelników.

W 1955 wszyscy Popperowie zmieniają nazwisko na Pavel, rok później Ota poślubia koleżankę z pracy, Věru Ujčkovą – wkrótce urodzi im się syn Jiří – i rezygnuje z etatu w radiu, poświęcając się wyłącznie pisaniu dla prasy wojskowej i sportowej. Kolejne trzy lata przeznacza także na skończenie średniej szkoły dla pracujących; maturę zdaje z wyróżnieniem. Podróżuje służbowo za granicę (w tym do Polski i ZSRR, ale i do Francji oraz USA). W 1964 jest korespondentem na igrzyskach olimpijskich w Innsbrucku, gdzie przeżywa atak psychozy. Jest kilkakrotnie hospitalizowany w Austrii i Czechach; przez następnych dziewięć lat spotka go to jeszcze szesnaście razy (psychiatrycznie leczyć się będą także jego bracia, syn i żona). Przez lata wiązano pierwszy atak choroby z reminiscencjami pisarza z czasów okupacji, które przybrały na sile w niemieckojęzycznym otoczeniu. Dziś wiadomo, że był to skutek antysemitckiego ataku jednego z czechosłowackich hokeistów. W lutym tego samego roku ukazuje się pierwsza książka Oty, *Dukla mezi mrakodrapy (Dukla wśród drapaczy chmur)*, reportaż o piłkarzach Dukli Praga i ich wizycie w Stanach Zjednoczonych, który odnosi wielki sukces.

Z uwagi na niepowodzenia kuracji psychiatrycznych jako niezdolnemu do pracy zostaje Pawłowi przyznana w 1966 renta inwalidzka. Odchodzi z redakcji i pracuje nad kolejnymi zbiorami reportaży sportowych. Równolegle w listopadzie 1967, po zakończeniu nowatorskiej terapii węglanem litu, pisze pierwsze z opowiadań ze zbioru *Śmierć pięknych saren – Karpie dla Wehrmachtu*; książka ukaże się po dwóch latach, już po śmierci Leo Poppera w 1968. W listopadzie 1969 rozpoczyna pracę nad cyklem *Jak spotkałem się z rybami*, który zostanie wydany dopiero pięć lat później. Przed samobójstwem ratuje Otę twórczość, przed podzieleniem po Praskiej Wiośni losu niedrukowanych kolegów-literatów – szaleństwo. W lutym 1973 tworzy pierwsze z planowanego zbioru opowiadań z dzieciństwa zatytułowanego *Kolej buštěhradzka*, 31 marca umiera na oddziale zamkniętym szpitala psychiatrycznego na Bohnicach. Jego prochy zostają złożone w rodzinnym grobie na Nowym Cmentarzu Żydowskim na Olšanach w Pradze. Pośmiertnie opublikowana zostaje także *Bajka o Rašce* (1974), „pół-bajka, pół-prawda” o słynnym czeskim skoczku narciarskim. Nieocenzurowane teksty i inedyty Pavla zaczynają się oficjalnie ukazywać dopiero po aksamitnej rewolucji; w 1994 wydany zostaje zbiór *Jak tata przemierzał Afrykę*.

Karel Kachyňa w 1979 zdobywa Prix Italia telewizyjnym filmem *Zlatí úhoři* (*Złote węgorze*) na podstawie opowiadań z *...saren*. W 1986 ma premierę pełnometrażowy obraz *Śmierć pięknych saren* w jego reżyserii. Tego samego roku dochodzi do rekonstrukcji domu przewoźnika Proszka w Luhu pod Branovem, a cztery lata później zostaje w nim otwarta Izba Pamięci Oty Pavla. W Busztegradzie podobną izbę zaaranżowano w sąsiedztwie domu Popperów (obecni właściciele oryginalnego budynku jakoby nie chcieli wyrzec się swojej jadalni). Wisi w niej na ścianie cytaty z Pavla, który wg Mariusza Szczygła najlepiej oddaje ducha czeskiej literatury: *Umieć się cieszyć. Ze wszystkiego. Nie oczekiwać, że w przyszłości zdarzy się coś, co będzie prawdziwe. Możliwe bowiem, że prawdziwe przychodzi właśnie teraz, a w przyszłości nic piękniejszego już nie nadejdzie.*

Jan Szurmiej, urodzony w 1946 w Jaworze, aktor, reżyser, inscenizator i choreograf żydowskiego pochodzenia, znawca kultury żydowskiej. Pochodzi z artystycznej rodziny: syn Szymona Szurmieja i jego pierwszej żony Aidy; brat Leny, Małgorzaty i Dawida; mąż Sabiny Bicz-Szurmiej, z którą ma dwójkę dzieci: Joannę i Jakuba.

Kariere artystyczną zaczynał we Wrocławskim Teatrze Pantomimy (1965–1971), następnie jako absolwent Studia Aktorskiego przy Teatrze Żydowskim im. Ester Rachel Kamińskiej został jego etatowym aktorem (1971–1991). Zagrał tu m.in. Koplą w *Wielkiej wygranej* (1972, reż. J. Rotbaum), Hunona w *Dybuku* (1973, reż. S. Szurmiej), Happy'ego w *Śmierci komiwojażera* (1975, reż. S. Szurmiej), Benię Krzyka w *Zmierzchu* (1976, reż. A. Witkowski), Christiana Hortkopfa w *Jakubie i Ezawie* (1980, reż. J. Berger). W 1976 zdał w Warszawie eksternistyczny egzamin dla aktorów dramatycznych.

Wystąpił także w wielu filmach i serialach, z których najważniejsze to *Sanatorium pod klepsydrą* W.J. Hasa (1974), *Dybuk* S. Szlachtycza (1979), *Austeria* J. Kawalerowicza (1982), *Królewskie sny* G. Warchoła (1990), *Szuler* A. Drabińskiego (1991) i *Faceci do wzięcia* Janusza Kondratiuka (2006).

Dyrektor naczelny i artystyczny Teatru Muzycznego Operetki Wrocławskiej – obecny Teatr Capitol – (1990–3), główny reżyser Opery Wrocławskiej, starszy wykładowca Akademii Muzycznej we Wrocławiu (1991–3), dyrektor naczelny i artystyczny Teatru Muzycznego Roma (1992–4), główny reżyser Teatru Żydowskiego (1996–7), dyrektor generalny Stowarzyszenia Niezależnych Autorów Radiowych i Telewizyjnych (1996–2000), twórca i dyrektor artystyczny Festiwalu im. Anny German w Zielonej Górze (2001–7), wykładowca Wyższej Szkoły Komunikowania i Mediów Społecznych im. Giedroycia (2004–5), od 2002 dyrektor Agencji Teatralno-Filmowej AGART przy Fundacji Odrodzenie.

Od wielu lat współpracuje z teatrami w całej Polsce jako reżyser, inscenizator i choreograf. Ma w dorobku ponad 100 realizacji, m.in. *Sztukmistrza z Lublina*, *Cymes! Cymes!*, *Wielką wodę*, *Zorbę* i *Skrzypka na dachu*.

Otrzymał wiele nagród i odznaczeń, m.in.: Złoty Krzyż Zasługi za osiągnięcia w dziedzinie kultury (1985), Medal 30-lecia Agencji Artystycznej PAGART za promowanie kultury polskiej za granicą (1987), Grand-Prix na Festiwalu Sztuki Aktorskiej w Kaliszu za musical *Piaf* (1993), Grand-Prix na festiwalu w Moguncji za reżyserię spektaklu *Sztukmistrz z Lublina* (1994, Teatr Współczesny we Wrocławiu), Złotą Łódkę za reżyserię spektaklu *Skrzypek na dachu* (2000, Teatr Muzyczny w Łodzi, w kategorii Spektakl Roku), Złote Maski za reżyserię spektaklu *Skrzypek na dachu* (2004, Teatr Bagatela w Krakowie, w kategorii Spektakl Roku), Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski za zasługi w dziedzinie kultury (2005).